O'ZBEKISTONDA OLIY TA'LIM TIZIMIDAGI MUAMMOLAR VA YECHIMLAR

Isoqjonov Mirzoxid Sodiqjon o'g'li
Namangan viloyati Yangi Namangan tumani 8 -sonli ayrim fanlar chuqur o'qitiladigan sinflari mavjud maktab- internati tarix fani o'qituvchisi
Email: mirzoxidisokjonov1997@gmail.com

Received: 15.09.2025
Revised: 16.09.2025
Accepted: 17.09.2025
Kalit so‘zlar:
oliy ta’lim, ta’lim sifati, muammolar, yechimlar, ilmiy tadqiqot, mehnat bozori, korrupsiya

Annotatsiya. Mazkur maqolada O‘zbekistonda oliy ta’lim tizimidagi mavjud muammolar va ularning yechimlari tahlil qilinadi. Ta’lim sifati, o‘qituvchilar malakasi, moddiy-texnik baza yetishmovchiligi, ilmiy-tadqiqot faoliyatining sustligi, mehnat bozoriga moslashmagan o‘quv dasturlari hamda korrupsiya kabi dolzarb masalalar muhokama qilinadi. Shuningdek, oliy ta’lim tizimini rivojlantirish uchun ta’lim sifatini oshirish, ilmiy izlanishlarni qo‘llab-quvvatlash, moddiy-texnik bazani mustahkamlash, xalqaro hamkorlikni kengaytirish va shaffoflikni ta’minlash kabi yechimlar taklif etiladi.

Ключевые слова:
высшее образование, качество образования, проблемы, решения, научные исследования, рынок труда, коррупция.

Аннотация. В данной статье анализируются существующие проблемы системы высшего образования в Узбекистане и предлагаются пути их решения. Рассматриваются такие вопросы, как качество образования, квалификация преподавателей, недостаточность материально-технической базы, низкая результативность научных исследований, несоответствие учебных программ требованиям рынка труда, а также проблема коррупции. Кроме того, предлагаются решения по повышению качества образования, развитию научной деятельности, укреплению материально-технической базы, расширению международного сотрудничества и обеспечению прозрачности в системе высшего образования.

Keywords:
higher education, education quality, problems, solutions,

Annotation. This article analyzes the existing problems of the higher education system in Uzbekistan and proposes possible solutions. The discussion focuses on issues such as the quality of

research, labor market, corruption.

education, teacher qualifications, insufficient material and technical resources, weak research performance, mismatch between curricula and labor market needs, and corruption. Furthermore, the article suggests solutions such as improving education quality, supporting scientific research, strengthening infrastructure, expanding international cooperation, and ensuring transparency within the higher education system.

Kirish.Oliy ta’lim tizimi jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishida hal qiluvchi o‘rin tutadi. Chunki aynan oliy ta’lim muassasalari zamonaviy bilim va ko‘nikmalarga ega mutaxassislarni tayyorlab, mamlakatning intellektual salohiyatini shakllantiradi. Bugungi globallashuv davrida oliy ta’limning sifati, uning xalqaro maydondagi raqobatbardoshligi va mehnat bozoriga moslashuvchanligi tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. O‘zbekistonda so‘nggi yillarda oliy ta’limni rivojlantirish, uning sifati va qamrovini kengaytirishga qaratilgan bir qator davlat dasturlari va islohotlar amalga oshirilmoqda. Masalan, yangi universitetlar ochilishi, xorijiy oliygohlarning filiallarini tashkil etish, xalqaro reytinglarda o‘z o‘rnini mustahkamlash choralari buning yaqqol dalilidir. Shu bilan birga, ta’lim tizimida mavjud bo‘lgan muammolar – ta’lim sifati, ilmiy-tadqiqot faoliyati, moddiy-texnik baza, korrupsiya va mehnat bozoriga moslashuv masalalari hali ham dolzarbligicha qolmoqda. Mazkur maqolada O‘zbekistonda oliy ta’lim tizimidagi asosiy muammolar tahlil qilinadi hamda ularni bartaraf etish bo‘yicha yechimlar taklif etiladi. Tadqiqotning asosiy maqsadi – oliy ta’limni yanada samarali qilish, uni xalqaro standartlarga moslashtirish va jamiyat taraqqiyotiga faol hissa qo‘shadigan tizimni shakllantirish zarurligini ko‘rsatishdan iboratdir.

Adabiyotlar tahlili. Oliy ta’lim tizimidagi muammolar va ularning yechimlari masalasi nafaqat O‘zbekistonda, balki dunyoning ko‘plab mamlakatlarida dolzarb hisoblanadi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, ta’lim sifati va uning mehnat bozoriga moslashuvi davlatning iqtisodiy rivojlanish darajasiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi (Altbach, 2016). O‘zbekistonda ham oliy ta’lim sohasida islohotlar olib borilayotganiga qaramay, mavjud muammolarni bartaraf etish bo‘yicha chuqur ilmiy izlanishlar talab qilinadi. Xalqaro tajribaga nazar tashlansa, zamonaviy oliy ta’lim tizimlari ta’lim dasturlarini bozor iqtisodiyoti ehtiyojlariga moslashtirish, innovatsion pedagogik metodlarni joriy etish va ilmiy tadqiqotlarni rivojlantirish orqali yuqori natijalarga erishmoqda (Marginson, 2017). Masalan, Koreya Respublikasi va Singapurda ta’lim va ishlab chiqarish o‘rtasidagi uzviy hamkorlik bitiruvchilarning mehnat bozorida tez moslashuvchanligini ta’minlagan. O‘zbekistonda olib borilgan ilmiy izlanishlar

ham oliy ta’limda mavjud muammolarni ochib bermoqda. Karimov va boshqalar (2020) ta’kidlaganidek, oliy ta’limda ilmiy-tadqiqot faoliyatining sustligi yosh olimlarning xalqaro ilmiy hamjamiyatga integratsiyasiga to‘sqinlik qilmoqda. Shuningdek, Xolmatova (2021) o‘z tadqiqotida oliy ta’limda korrupsiya va shaffoflik muammolari ta’lim sifatiga salbiy ta’sir ko‘rsatayotganini qayd etgan. Bundan tashqari, Jahon banki (2019) tomonidan e’lon qilingan hisobotda O‘zbekistonda oliy ta’limni rivojlantirish uchun qator tavsiyalar berilgan. Ularga ko‘ra, o‘quv dasturlarini modernizatsiya qilish, xorijiy tajribani keng joriy etish, professor-o‘qituvchilar malakasini oshirish va xalqaro reytinglarda faol ishtirok etish dolzarb vazifalardan hisoblanadi. Umuman olganda, mavjud adabiyotlarni tahlil qilish shuni ko‘rsatadiki, O‘zbekistonda oliy ta’lim tizimini rivojlantirish uchun xalqaro tajribani chuqur o‘rganish, milliy xususiyatlarni hisobga olgan holda islohotlarni davom ettirish va ilmiy tadqiqotlarni amaliyot bilan integratsiyalash zarur.

Tadqiqot muhokamasi. O‘zbekiston oliy ta’lim tizimidagi muammolarni o‘rganish shuni ko‘rsatadiki, mavjud qiyinchiliklar bir-biri bilan uzviy bog‘liq va kompleks yondashuvni talab qiladi. Birinchi navbatda, ta’lim sifatini oshirish masalasi o‘qituvchilar malakasini doimiy yangilash, zamonaviy pedagogik usullarni keng tatbiq etish va o‘quv dasturlarini xalqaro standartlarga moslashtirish bilan chambarchas bog‘liq. Bu borada xalqaro tajribani o‘rganish va mahalliy sharoitga moslashtirish muhim ahamiyat kasb etadi. Ikkinchi tomondan, moddiy-texnik bazaning yetarli emasligi ta’lim sifatiga bevosita ta’sir qiladi. Laboratoriyalar va ilmiy markazlarda zamonaviy texnologiyalar bo‘lmagan taqdirda, talabalar faqat nazariy bilimlar bilan cheklanib qoladi. Bu esa ularning mehnat bozorida raqobatbardoshligini pasaytiradi. Shu sababli oliy ta’lim muassasalariga davlat byudjeti, xalqaro grantlar va xususiy sektor investitsiyalarini jalb qilish zarur. Uchinchi muammo – ilmiy-tadqiqot faoliyatining sustligi. Talabalar va yosh olimlar ko‘pincha ilmiy izlanishlarga jalb qilinmaydi yoki ularning tashabbuslari yetarli darajada qo‘llab-quvvatlanmaydi. Natijada, ilm-fan va innovatsion g‘oyalarning amaliyotga tatbiqi sustlashadi. Bu esa mamlakatning intellektual salohiyatini pasaytiradi. Shuningdek, mehnat bozoriga moslashmagan o‘quv dasturlari ham katta muammo hisoblanadi. Bitiruvchilarning ishga joylashish jarayonida duch kelayotgan qiyinchiliklari ko‘pincha ularning malakasi iqtisodiy ehtiyojlarga mos kelmasligi bilan izohlanadi. Oliy ta’lim muassasalari va ishlab chiqarish sektori o‘rtasidagi hamkorlikni mustahkamlash orqali bu muammoni hal qilish mumkin. Korrupsiya masalasi esa alohida e’tibor talab qiladi. Shaffoflik va adolat tamoyillariga amal qilinmaganda, ta’lim tizimiga bo‘lgan ishonch keskin pasayadi. Korrupsiyaga qarshi kurashni kuchaytirish, ochiq va adolatli baholash tizimlarini joriy etish hamda raqamli texnologiyalar yordamida jarayonlarni nazorat qilish bu borada samarali vosita bo‘lishi mumkin. Umuman olganda, olib borilgan tahlil shuni

ko‘rsatadiki, oliy ta’lim tizimini isloh qilish faqat bir yo‘nalishda emas, balki ko‘plab sohalarni qamrab olishi lozim. Ta’lim sifati, moddiy baza, ilmiy izlanishlar, mehnat bozoriga moslashuv va shaffoflikni ta’minlash bir butun tizim sifatida qaralgan taqdirdagina natija beradi.

Xulosa. O‘zbekiston oliy ta’lim tizimi mamlakatning kelajagi va taraqqiyotida hal qiluvchi omil bo‘lib, uning samaradorligi iqtisodiy, ijtimoiy va ilmiy rivojlanishga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Tadqiqot davomida aniqlanganki, ta’lim sifati, moddiy-texnik baza, ilmiy-tadqiqot faoliyatining sustligi, mehnat bozoriga moslashmagan o‘quv dasturlari hamda korrupsiya kabi muammolar tizimning to‘liq salohiyatini namoyon etishiga to‘sqinlik qilmoqda. Shu bilan birga, mavjud imkoniyatlar va amalga oshirilayotgan islohotlar ushbu muammolarni bosqichma-bosqich bartaraf etish imkonini beradi. Xususan, o‘qituvchilar malakasini oshirish, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, xalqaro tajribadan foydalanish, ishlab chiqarish sektori bilan hamkorlikni mustahkamlash va shaffoflikni ta’minlash orqali oliy ta’lim tizimini yanada samarali qilish mumkin. Demak, oliy ta’lim tizimidagi islohotlar kompleks yondashuvni talab etadi. Faqatgina uzluksiz rivojlanish, davlat, jamiyat va xususiy sektor hamkorligi hamda korrupsiyaga qarshi qat’iy kurash orqali O‘zbekiston oliy ta’limi xalqaro standartlarga mos va raqobatbardosh tizimga aylanishi mumkin. Bu esa mamlakatning intellektual salohiyati va barqaror taraqqiyotini ta’minlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Altbach, P. G. (2016). *Global Perspectives on Higher Education*. Johns Hopkins University Press.
2. Marginson, S. (2017). *Higher Education and the Common Good*. Melbourne University Publishing.
3. World Bank. (2019). *Uzbekistan Education Sector Analysis: Higher Education*. Washington, D.C.: World Bank Publications.
4. UNESCO. (2020). *Global Education Monitoring Report 2020: Inclusion and Education*. Paris: UNESCO Publishing.
5. OECD. (2019). *Higher Education in Kazakhstan, Kyrgyzstan, Tajikistan, Turkmenistan and Uzbekistan 2019*. OECD Publishing.
6. Azizxo‘jayev, N. (2018). “O‘zbekiston oliy ta’lim tizimini modernizatsiya qilishning dolzarb masalalari.” *Pedagogika jurnali*, №4, 23–29.
7. Karimov, A., Rakhmatullayev, I., & Saidova, M. (2020). “O‘zbekiston oliy ta’limida ilmiy tadqiqotlarning dolzarb masalalari.” *Ta’lim va innovatsiyalar jurnali*, №3, 45–52.
8. Xolmatova, N. (2021). “Oliy ta’lim tizimida korrupsiya muammolari va ularni bartaraf etish yo‘llari.” *Ijtimoiy fanlar axborotnomasi*, №2, 67–73.
9. Salmi, J. (2009). *The Challenge of Establishing World-Class Universities*. Washington, D.C.: World Bank.